

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Rundskriv

Nr.
Q-19/2020

Vår ref

Dato
3. mars 2020

LOV 2. JUNI 1978 NR. 38 OM ANERKJENNELSE AV UTENLANDSKE SKILSMISSE OG SEPARASJONER, SAMT SKIFTEFRITAK ETTER EKTESKAPSLOVEN

ANERKJENNELSESLOVEN

Innhold

1.	INNLEDNING OG SAMMENDRAG.....	2
2.	LOVGRUNNLAGET.....	4
2.1	Lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner	4
2.2	Kort gjennomgang av bestemmelsen i anerkjennelsesloven.....	5
2.3	Skilsmisse/separasjon fra annet nordisk land. Den nordiske familierettskonvensjonen av 6. februar 1931	7
3.	SITUASJONER DER ANERKJENNELSE ER AKTUELT	7
4.	RETTSGRUNNLAGET FOR SKILSMISSE OG SEPARASJON	9
5.	NÆRMERE OM DE MATERIELLE VILKÅRENE FOR ANERKJENNELSE	10
5.1	Kravet om endelig (rettskraftig) avgjørelse	10
5.2	Kravet til bopel eller statsborgerskap.....	12
5.3	Ordre public	13
5.4	En av ektefellene er gift på nytt	14
5.5	Særlig om anerkjennelse av separasjon	15
6.	FYLKESMANNENS KOMPETANSE, DOKUMENTASJON, OVERSETTELSE MV.	17
6.1	Fylkesmannens stedlige kompetanse	17
6.2	Kravet til dokumentasjon	17

6.3	Legalisering og apostille	18
6.4	Oversettelser.....	21
6.5	Kostnader	22
7.	SAKSBEHANDLINGEN. FORHOLDET TIL FORVALTNINGSLOVEN	22
7.1	Generelt om saksbehandlingen.....	22
7.2	Forholdet til forvaltningsloven.....	23
8.	FRITAK FOR Å LEGITIMERE SKIFTE	24
8.1	Materielle vilkår.....	24
8.2	Saksbehandlingen.....	25
9.	VEDLEGG	27
9.1	Vedlegg 1: Lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisse og separasjoner.	27
9.2	Vedlegg 2: Eksempel på apostille.....	28
9.3	Vedlegg 3: Oversikt over land som har ratifisert Haag-konvensjonen av 5. oktober 1961 om opphevelse av kravet om legalisering av utenlandske offentlige dokumenter.	29
9.4	Vedlegg 4: Ekteskapsloven.....	31

1. INNLEDNING OG SAMMENDRAG

Dette rundskrivet erstatter Barne- og familiedepartementets rundskriv Q-19/2004. Revideringen er foretatt av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Ved revideringen er det forsøkt å gi en avklaring på noen spørsmål som har skapt usikkerhet i praksis. Siden rundskrivet sist ble revidert har det vært to mindre endringer i anerkjennelsesloven § 4, som er kommentert i rundskrivet. Rundskrivet er også oppdatert etter endringer i annen lovgivning. Det er også foretatt enkelte redaksjonelle og språklige endringer, men selve strukturen i rundskrivet er i stor grad beholdt.

Tidligere rundskriv inneholdt en veiledende oversikt over separasjon- og skilsmissegrunnlagene i en rekke ulike land, samt oversikt over hvilken dokumentasjon en kan forvente seg og hvilken myndighet som utsteder aktuell dokumentasjon, som et vedlegg til rundskrivet. Dette er nå tatt ut. Denne informasjonen finnes nå på Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet sine nettsider http://www.bufdir.no/Ekteskap_og_skilsmisse/Ekteskap_i_utlandet/

Myndigheten til å anerkjenne utenlandske skilsmisser og separasjoner ble fra 1993 delegert til fylkesmennene. Med virkning fra 2002 ble myndigheten til å behandle klager over fylkesmannens vedtak delegert til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Ved lov 18. september 2015 nr. 92 ble fylkesmannens kompetanse inntatt direkte i anerkjennelsesloven § 4.

I kapittel 2 gjennomgås regelverket om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner, og om fritak fra å legitimere skifte. Skilsmisse og separasjon fra annet nordisk land gjelder i Norge uten særskilt vedtak om anerkjennelse, forutsatt at begge ektefellene var statsborgere og hadde bopel i et nordisk land. Alle andre utenlandske

skilsmisser må anerkjennes av fylkesmannen før de kan danne grunnlag for gjengifte her i landet. Før en utenlandsk separasjon kan danne grunnlag for skilsmisse i Norge, må den anerkjennes av fylkesmannen.

I kapittel 3 gjøres det nærmere rede for når anerkjennelse er aktuelt. Dette er først og fremst i forbindelse med inngåelse av nytt ekteskap her i landet. Anerkjennelse kan også være aktuelt i forbindelse med søknader om stønad og trygd, ved spørsmål om utenlandsk skilsmisse kan registreres her i landet, og i saker for utlendingsmyndighetene.

I kapittel 4 blir ulike rettsgrunnlag for skilsmisse og separasjon gjennomgått. I de fleste land gis skilsmisse og separasjon ved dom, mens noen land aksepterer skilsmisse ved registrering etter felles begjæring fra ektefellene. I dette kapitlet sies det også noe om skilsmisser fra land, som både materielt og prosessuelt kan avvike sterkt fra vårt system, for eksempel de såkalte talaq-skilsmisser fra land med muslimsk rettstradisjon.

I kapittel 5 er det redegjort nærmere for de materielle vilkårene for anerkjennelse, og vi ber fylkesmannen spesielt kontrollere:

- at avgjørelsen er rettskraftig (endelig). Under kapittel 5.1 er det nærmere forklart hvilken dokumentasjon fylkesmannen kan kreve, og hva slags dokumentasjon som kan forventes fra enkelte land. Spørsmålet om avgjørelsen er rettskraftig er aktuelt i alle anerkjennelsessakene fylkesmannen behandler.
- partenes bopel og/eller statsborgerskap på skilsmissetiden, jf. kapittel 5.2. Dette volder sjelden problemer i praksis.
- om skilsmissen eller separasjonen er av en slik karakter at den ville virke åpenbart støtende på norsk rettsorden (ordre public). Spørsmålet er sjeldent aktuelt, men har blant annet forekommet i forbindelse med ovenfor nevnte talaq-skilsmisser. Vi viser til kapittel 5.3.
- er en av ektefellene allerede gift på nytt, gjelder særlige regler, jf. kapittel 5.4.
- at utenlandsk separasjon har samme rettsvirkning som en norsk separasjon, nemlig at den gir en ubetinget rett til skilsmisse etter en viss tid, jf. kapittel 5.5. Få land har en separasjonsordning tilsvarende den norske, og søknad om anerkjennelse av separasjon forekommer praktisk talt ikke utenfor stønads- og trygdetilfellene.

I kapittel 6 gjennomgås blant annet kravet til dokumentasjon og oversettelser, og vi ber fylkesmannen særlig være oppmerksom på at:

- skilsmisse- eller separasjonsgrunnlaget må framlegges i original eller bekreftet kopi. Pass særlig på at ikke kopi av tidligere bekreftet kopi blir benyttet. Slike kopier blir ofte lagt fram, og det kan være lett å overse at det ikke dreier seg om "original bekreftelse". Se kapittel 6.2 nedenfor.

- fylkesmannen kan kreve oversettelse av dokumenter på fremmede språk (bortsett fra dansk og svensk), men bør ikke gjøre dette i større utstrekning enn strengt nødvendig. Oversettelse må skje ved statsautorisert translatør, eller annen godkjent oversetter, se kapittel 6.4 nedenfor.

Kapittel 7 omhandler saksbehandlingen og forholdet til forvaltningsloven. Søknad om anerkjennelse skal behandles raskt, og vedtak treffes uten ugrunnet opphold dersom vilkårene er oppfylt. Søknad om anerkjennelse er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 bokstav b, og forvaltningslovens saksbehandlingsregler gjelder fullt ut for disse sakene.

I kapittel 8 behandles saker om fritak for å legitimere skifte. Slike saker kan behandles sammen med søknad om anerkjennelse av skilsmisse eller som særskilt sak. Som hovedregel kan det gis fritak for å legitimere skifte med tidligere ektefelle eller med arvinger der ektefellenes siste felles bopel var i utlandet. Fritak for å legitimere skifte har normalt ikke vært ansett som et enkeltvedtak, slik at forvaltningslovens regler har en mer begrenset rekkevidde i disse sakene, se kapittel 8.2.

2. LOVGRUNNLAGET

2.1 Lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner

I ekteskapsloven av 4. juli 1991 § 7 bokstav e tredje ledd er det fastsatt at:

«Bevis for at ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved skilsmisse eller oppløst etter § 24, føres ved å legge fram bevillingen eller dommen med attest for at den er endelig. Hvorvidt en utenlandsk skilsmisse skal legges til grunn ved inngåelse av ekteskap her i landet, avgjøres av departementet etter reglene i lov 2. juni 1978 nr. 38 § 4.»

Lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner (nedenfor kalt anerkjennelsesloven) bygger på bestemmelsene i Haag-konvensjonen av 1. juni 1970 om anerkjennelse av skilsmisser og rettslige separasjoner, jf. også lov 2. juni 1978 nr. 39 om samtykke til ratifikasjon av Haag-konvensjonen. Konvensjonen trådte i kraft for Norge 1. september 1978, og fra samme tidspunkt trådte anerkjennelsesloven i kraft.

Anerkjennelsesloven gjelder skilsmisser og separasjoner fra alle land, uavhengig av om landet har ratifisert Haag-konvensjonen av 1. juni 1970 eller ikke. Om nordiske land, se kapittel 3 nedenfor.

Forarbeidene til de to lovene er:

- Ot.prp. nr 33 (1977-78)
- Inst. O nr. 42 (1977-78)
- Forhandl. i Odelst. (1977-78) s. 334-336
- Forhandl. i Lagt. (1977- 78) s. 51-52.

2.2 Kort gjennomgang av bestemmelsen i anerkjennelsesloven

Den sentrale bestemmelsen for fylkesmannens praktisering av anerkjennelsesloven vil være anerkjennelsesloven § 4 første ledd. Av bestemmelsen fremgår det at fylkesmannen kan avgjøre om en utenlandsk separasjon eller skilsmisse gjelder her i landet.

Tidligere var fylkesmannens kompetanse delegert fra departementet gjennom forskrift 27. mars 1992 nr. 292. Ved lov 18. september 2015 nr. 92 ble fylkesmannens kompetanse inntatt direkte i anerkjennelsesloven § 4.

Hvis en utenlandsk avgjørelse skal tjene som bevis for ekteskapets opphør ved inngåelse av nytt ekteskap, kreves det at fylkesmannen anerkjenner skilsmissen. Det understrekes at det bare er selve statusavgjørelsen – separasjonen eller skilsmissen – som anerkjennes, og ikke andre spørsmål som er avgjort i saken, for eksempel foreldreansvar eller samværsrett til barn, bidragsspørsmål eller skiftespørsmål.

Anerkjennelsesloven § 1 inneholder betingelsene for at en utenlandsk separasjon eller skilsmisse gjelder her i landet. Det er et vilkår at skilsmisse eller separasjon er oppnådd med bindende virkning i den fremmede staten. Dette vil si at avgjørelsen må være endelig (rettskraftig) i vedkommende stat, jf. også ekteskapsloven § 7 bokstav e tredje ledd. Videre er det et vilkår at en av ektefellene på den tiden saken ble reist, hadde bopel (domicil) i den fremmede staten, eller var statsborger der. Også en separasjon eller skilsmisse fra en tredje stat kan anerkjennes i Norge, hvis avgjørelsen anerkjennes i den stat der en av ektefellene hadde bopel da sak ble anlagt, eller har bopel når anerkjennelse søkes her i landet («viderehenvisning»).

Betingelsene for avgjørelsesorganets stedlige kompetanse etter § 1 er svært vidt formulert, og volder sjelden problemer i praksis. Derimot kan det i enkelte saker by på problemer å finne ut av hvorvidt en avgjørelse er endelig (rettskraftig). Se nærmere om praktiseringen under kapittel 5.1 og 5.2 nedenfor.

Anerkjennelsesloven § 2 bestemmer at utenlandsk separasjon eller skilsmisse ikke gjelder her i landet dersom dette ville virke støtende på norsk rettsorden (ordre public). Foreligger en slik situasjon, skal anerkjennelse nektes, selv om vilkårene i § 1 er oppfylt. Se nærmere om praktiseringen under kapittel 5.3 nedenfor.

Anerkjennelsesloven § 3 fastslår at dersom en ektefelle har inngått nytt ekteskap etter at skilsmisse er oppnådd i fremmed stat, gjelder denne skilsmissen her i landet selv om vilkårene i §§1 og/eller 2 ikke er oppfylt. Anerkjennelsesloven § 3 gir med andre ord et selvstendig grunnlag for fylkesmannens anerkjennelse, uavhengig av bestemmelsene i §§ 1 og 2. Skilsmissen gjelder likevel ikke dersom den andre ektefellen påviser at den ektefellen som er gift på nytt, har oppnådd skilsmissen svikaktig. Se nærmere om praktiseringen under kapittel 5.4 nedenfor.

Etter anerkjennelsesloven § 4 andre ledd kan en utenlandsk separasjon som er anerkjent, legges til grunn for skilsmisse etter norsk rett, jf. ekteskapsloven § 21. Se nærmere om anerkjennelse av separasjoner og rettsvirkningen av dette under kapittel 5.5.

I henhold til § 4 tredje ledd kan anerkjennelsesspørsmålet også avgjøres av domstolene etter reglene i ekteskapsloven kapittel 5. Etter ekteskapsloven § 30 kan ekteskapsak imidlertid bare reises for domstolen av *«en av ektefellene selv eller av den som påstår å være eller ikke være saksøktes ektefelle»*. Reises slik sak av den ene ektefellen, skal den andre ektefellen stevnes som motpart. Ekteskapsloven § 30 åpner dermed ikke for at søksmål kan reises mot staten. Et slikt spørsmål må i tilfelle reises etter de alminnelige regler om rettslig prøving av forvaltningsvedtak.

Når en ektefelle stevner den andre ektefellen må søksmålet i tilfelle være begrunnet i et *«reelt behov for å få kravet avgjort i forhold til saksøkte»*, jf. lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) § 1-3 andre ledd. Partene må være uenige i om skilsmissen kan anerkjennes. Dersom det ikke foreligger noen rettsuenighet mellom partene, er de dermed henvist til å søke fylkesmannen om anerkjennelse, og eventuelt påklage vedtaket til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Først da kan de stevne staten etter de alminnelige regler om rettslig prøving av forvaltningsvedtak.

Anerkjennelsesloven § 4 tredje ledd kan ikke forstås slik at den gir fylkesmannen rett til å henvise partene til domstolene der de har mulighet til å gå til sak. Dersom en søknad lovlig er innbrakt for fylkesmannen, har fylkesmannen plikt til å behandle den.

Anerkjennelsesloven § 5 omhandler tilfeller hvor det reises sak om skilsmisse eller separasjon i Norge, og sak om tilsvarende avgjørelse mellom de samme partene allerede er reist i fremmed stat. Er sak om skilsmisse eller separasjon reist for fylkesmannen, kan fylkesmannen stanse saksbehandlingen inntil den utenlandske avgjørelsen foreligger, dersom det er grunn til å anta at den utenlandske avgjørelsen vil gjelde her i landet. Fylkesmannen har således rett, men ingen plikt, til å stanse saken. Er sak om separasjon eller skilsmisse reist i utlandet *etter* at saken var brakt inn for fylkesmannen, er det ikke adgang til å stanse saken. Fylkesmannens vedtak om å stanse, eller ikke å stanse, sak om skilsmisse eller separasjon regnes ikke som et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd, bokstav a og b. Forvaltningslovens kapittel IV- VI kommer derfor ikke til anvendelse, jf. forvaltningsloven § 3 første ledd. Søkeren har blant annet ikke klagerett etter forvaltningsloven § 28 første ledd. Søkerens rettslige stilling vil ikke bli påvirket av om saksbehandlingen stanses eller ikke stanses. Fylkesmannen vil bare kunne stanse saken dersom det er grunn til å anta at den utenlandske avgjørelsen vil gjelde her i landet. Stanses ikke saken, vil avgjørelsen gjelde så vel her i landet som i land som har ratifisert Haag-konvensjonen av 1. juni 1970 om anerkjennelse av skilsmisser og rettslige separasjoner. Derimot er det ikke gitt at en norsk avgjørelse vil gjelde i andre land. Dette er imidlertid uten betydning. Henvisningen *«rettigheter og plikter»* i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav a og b gjelder i utgangspunktet bare søkerens rettsstilling her i landet. Selv

om en avgjørelse om å stanse eller ikke å stanse saken er en «prosessledende avgjørelse», og ikke et enkeltvedtak, må søkeren underrettes om avgjørelsen og at den er endelig. Dessuten bør fylkesmannen gi en kort begrunnelse.

Anerkjennelsesloven § 6 første og andre ledd gir Kongen myndighet til å fastsette forskrift til utfylling og fravikelse av loven. Slike forskrifter er ikke gitt. Anerkjennelsesloven § 6 tredje ledd fastslår at for enkelte separasjoner og skilsmisser gitt i annet nordisk land gjelder særlige regler. Det vises til kapittel 2.3 nedenfor.

2.3 Skilsmisse/separasjon fra annet nordisk land. Den nordiske familierettskonvensjonen av 6. februar 1931

Skilsmisse og separasjon fra andre nordiske land, som faller inn under den nordiske familierettskonvensjonen av 6. februar 1931, gjelder i Norge uten særskilt prøving og stadfesting, jf. konvensjonens artikkel 22. Det er dermed ikke nødvendig med vedtak fra fylkesmannen i disse sakene.

Den nordiske familierettskonvensjonen gjelder der begge ektefellene er statsborgere i et nordisk land og de ved saksanlegget, ved statsborgerskap eller bopel, har tilknytning til minst to nordiske land. Konvensjonen gjelder derfor ikke for to norske ektefeller med bopel i Norge. Den gjelder heller ikke dersom den ene ektefellen har bosatt seg i en stat utenfor Norden, jf. art. 7 første punktum. Faller avgjørelsen ikke inn under konvensjonen, må avgjørelsen anerkjennes av fylkesmannen etter reglene i anerkjennelsesloven. Reglene i familierettskonvensjonen går foran de generelle jurisdiksjonsreglene i ekteskapsloven § 30b.

Det har vært få nordiske avgjørelser til anerkjennelse. Dette kan skyldes at det har blitt oversett at konvensjonens virkeområde er begrenset til statsborgere i de nordiske land, og at andre nordiske avgjørelser krever anerkjennelse.

3. SITUASJONER DER ANERKJENNELSE ER AKTUELT

Anerkjennelse er først og fremst aktuelt i forbindelse med gjengifte. I slike tilfeller kreves anerkjennelse fra fylkesmannen for at folkeregistermyndigheten eller norsk utenriksstjenestemann skal kunne skrive ut prøvingsattest for partene i henhold til ekteskapsloven § 10. Det vises til ekteskapsloven § 7 bokstav e tredje ledd og anerkjennelsesloven § 4 første ledd, jf. kapittel 2.2 foran.

Etter praksis anerkjenner fylkesmannen skilsmissen også i saker hvor anerkjennelse av et ekteskap inngått i utlandet, avhenger av om en av partene tidligere har oppnådd skilsmisse fra en annen ektefelle. Situasjonen oppstår fra tid til annen ved søknad om anerkjennelse av ekteskap inngått i utlandet etter ekteskapsloven § 18a andre ledd. Partene har gjerne fått avslag på søknad om familieinnvandring på bakgrunn av ekteskapet, fordi ekteskapet anses bigamt og dermed ikke kan anerkjennes. Partene anfører da ofte at det tidligere ekteskapet allerede var oppløst ved utenlandsk skilsmisse. Det er denne skilsmissen som må anerkjennes av fylkesmannen, før det

eventuelt kan tas stilling til søknaden om anerkjennelse av ekteskapet etter § 18a andre ledd. Dersom den utenlandske skilsmissen anerkjennes, vil det kunne fastslås at det nyinngåtte ekteskapet ikke er bigamt, og søknaden etter § 18a andre ledd avvises. Partene bør veiledes om at det er naturlig å søke om anerkjennelse dersom de mener at ekteskapet tidligere er oppløst ved skilsmisse. En søknad etter E § 18 a andre ledd er bare nødvendig dersom skilsmissen ikke anerkjennes.

Dersom den utenlandske skilsmissen ikke kan anerkjennes etter anerkjennelsesloven §§ 1 og 2, må det vurderes om skilsmissen kan anerkjennes etter anerkjennelsesloven § 3.

I noen av disse tilfellene har partene i tillegg til den utenlandske skilsmissen fått innvilget norsk skilsmisse i etterkant av inngåelsen av ekteskap nr. to. Parten har dermed først fått en utenlandsk skilsmisse, giftet seg på nytt i utlandet, for så i ettertid å ha fått en norsk skilsmisse. Parten er altså skilt to ganger.

Prinsippene og formålet bak anerkjennelsesloven tilsier at anerkjennelse av den utenlandske skilsmissen må kunne realitetsbehandles, til tross for at parten allerede vil ha status som skilt på søknadstidspunktet. Det nye ekteskapet vil ellers anses som inngått i strid med norsk lov, og partene vil dermed ha en klar rettslig interesse i å få den utenlandske skilsmissen anerkjent.

Det følger videre forutsetningsvis av ekteskapsloven at et ekteskap ikke kan oppløses mer enn én gang. Anerkjennelsesloven § 1 fastslår at skilsmisse som er oppnådd i en fremmed stat med bindende virkning der, gjelder her i riket. Hvis en utenlandsk skilsmisse er anerkjent av fylkesmannen, kan man ikke gå til fylkesmannen og få ny skilsmisse etterpå. Det samme må gjelde hvis det først i etterkant av den norske skilsmissen blir avklart at partene allerede var skilt i utlandet. Fylkesmannen sitt vedtak om skilsmisse må da anses ugyldig, fordi fylkesmannen ikke har materiell kompetanse til å fatte vedtak om oppløsning av et ekteskap når ekteskapet allerede er oppløst. Fylkesmannen bør i slike tilfeller omgjøre sitt eget vedtak etter forvaltningsloven § 35 bokstav c (omgjøring av vedtak uten klage).

Dersom en utenlandsk separasjon skal danne grunnlag for skilsmisse her i landet, jf. ekteskapsloven § 21, kreves også vedtak av fylkesmannen.

I andre tilfeller enn de nevnte er fylkesmannens vedtak om anerkjennelse ikke nødvendig. Ifølge anerkjennelsesloven § 4 første ledd *kan* fylkesmannen avgjøre om en utenlandsk avgjørelse gjelder her i landet. Foreligger ikke fylkesmannens vedtak, må vedkommende myndighet selv ta stilling til om skilsmissen eller separasjonen gjelder her i landet i henhold til bestemmelsene i §§ 1-3. Bestemmelsen i anerkjennelsesloven § 4 første ledd, første punktum kan ikke forstås slik at fylkesmannen kan avvise å behandle en søknad om anerkjennelse. Foreligger en søknad og formalia er i orden, må saken realitetsbehandles, selv om fylkesmannens vedtak ikke er nødvendig for at skilsmissen eller separasjonen skal gjelde her i landet.

Utenom gjengifte har fylkesmennene også erfart at det ved søknad om ytelser etter folketrygdloven kapittel 15 (stønad til enslig mor eller far) har vært søkt om anerkjennelse av utenlandsk skilsmisse eller separasjon. Stønadssøkeren har i disse sakene blitt skilt/separert i utlandet (utenom Norden), eller det foreligger et faktisk samlivsbrudd i fremmed stat der stønadssøkeren har bodd som gift. I rundskriv til folketrygdloven § 15-4 (utarbeidet av NAV, oppdatert i desember 2015) er faktisk samlivsbrudd i visse nærmere angitte tilfeller likestilt med formell separasjon. Videre fremgår det av rundskrivet at det må foreligge en formell skilsmisse eller separasjon for å få sivilstatus som skilt eller separert, og at skilsmisse eller lovfestet separasjon gis ved bevilling fra fylkesmannen eller ved dom/kjennelse av domstolen. Når det gjelder saker der det foreligger en utenlandsk skilsmisse eller separasjon, fremgår det av rundskrivet at det *«i praksis er lagt til grunn at utenlandsk skilsmisse må anerkjennes av fylkesmannen etter lov 2. juni 1978 nr. 38 for at vilkårene om sivilstatus 'skilt' skal anses oppfylt»*. Utenlandske separasjoner som ikke kan likestilles med norsk separasjonsbevilling godkjennes ikke etter anerkjennelsesloven. Se nærmere om anerkjennelse av separasjoner nedenfor under kapittel 5.5.

Bestemmelsene i anerkjennelsesloven er først og fremst gitt med tanke på eventuell ekteskapsinngåelse eller ekteskapssak i Norge. Reglene tolkes og anvendes med dette for øye, og kan ikke fullt ut fange opp for eksempel stønadssøkeres og trygdeetatens behov ved behandling av stønadssaker.

Søknad om anerkjennelse vil også kunne forekomme i andre sammenhenger. Et eksempel er folkeregistermyndigheten som ønsker anerkjennelse før det tas stilling til hvorvidt en utenlandsk skilsmisse eller separasjon skal registreres. Det har også vært behandlet henvendelser fra utlendingsmyndighetene, som i forbindelse med behandling av sak etter utlendingslovgivningen, har hatt behov for å få fastslått hvorvidt en utenlandsk skilsmisse eller separasjon gjelder i Norge. Ved søknad om utvidet barnetrygd etter lov 3. august 2002 nr. 4 om barnetrygd § 9 første ledd vil det også kunne være behov for anerkjennelse av utenlandsk skilsmisse og separasjon.

4. RETTSGRUNNLAGET FOR SKILSMISSE OG SEPARASJON

Grunnlaget for en skilsmisse eller separasjon vil for de aller fleste lands vedkommende være en rettsavgjørelse avsagt av en domstol. Skilsmisse/separasjon ved administrativ bevilling er en ordning som synes å være lite kjent internasjonalt. Utenom Norge er det først og fremst Danmark og Island som er praktiske eksempler på land som har ordningene med administrativ bevilling.

I enkelte land kan det oppnås rettsgyldig skilsmisse ved at ektefellene i folkeregisteret eller sivilstandsregisteret registrerer en felles erklæring om at de vil være skilt (for eksempel Japan, Russland og Thailand). Denne adgangen synes i disse landene å stå åpen, i hvert fall for ektefeller som ikke har mindreårige barn. Slike skilsmisser anerkjennes i Norge, såfremt den er lovlig gjennomført i skilsmisselandet og kravene til bopel eller statsborgerskap i anerkjennelsesloven § 1 er oppfylt.

I enkelte land, særlig afrikanske, kan skilsmisse rettsgyldig oppnås ved en «privat» beslutning, innen den slekten eller stammen vedkommende tilhører. Slike beslutninger er blitt godkjent dersom det har vært dokumentert av offentlig myndighet at de er rettsgyldige i vedkommende land, og vilkårene i anerkjennelsesloven §§ 1-3 for øvrig har vært oppfylt.

I land med muslimske rettstradisjoner er skilsmisseinstituttet utformet etter flere prinsipper, alle med røtter i Koranen. I klassisk islamsk rett var det fem forskjellige regelsett for skilsmisse. Det vanligste, og uten sammenlikning mest brukte, er den såkalte talaq, der ektemannen ved ensidig erklæring, uten begrunnelse, og gjerne uten særlig prosess, kan skille seg fra sin kone. Talaq må forstås som et samlebegrep, som omfatter flere forskjellige former for skilsmisse. Den praktiske utformingen av reglene, herunder de formelle kravene, beror på nasjonal lovgivning, og varierer i betydelig grad mellom de muslimske statene. Rettsgyldige former for en talaq-skilsmisse kan være alt fra en ensidig og privat muntlig erklæring, via privat skriftlig erklæring, eventuelt med bekreftelse fra notar eller dommer, til regulær domstolsbehandling. Eksempelvis krever Tunisia at ethvert krav om skilsmisse må fremmes for en domstol.

Det har vært behandlet saker om talaq-skilsmisse fra flere land, men de fleste sakene har omhandlet pakistanske skilsmisser. Disse sakene kan være kompliserte, blant annet vil talaq-skilsmisse kunne komme inn under bestemmelsen i anerkjennelsesloven § 2, jf. kapittel 5.3 nedenfor.

Noen få land har ikke skilsmisseinstitutt i sin lovgivning. Dette gjelder blant annet Filippinene. Den eneste muligheten for å få oppløst ekteskapet der er enten ved å få ekteskapet kjent ugyldig fra begynnelsen, eller ved å få det annullert. En slik annullasjon kan godkjennes i analogi med bestemmelsene i anerkjennelsesloven.

5. NÆRMERE OM DE MATERIELLE VILKÅRENE FOR ANERKJENNELSE

5.1 Kravet om endelig (rettskraftig) avgjørelse

Loven om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjon gjelder kun for utenlandske skilsmisser og separasjoner som er *oppnådd* i en fremmed stat med *bindende virkning der*, jf. § 1, første ledd.

Separasjoner og skilsmisser kan være *oppnådd* i en fremmed stat ved avgjørelse fra domstol, administrativ myndighet eller annen fremgangsmåte, som religiøs ikke-statlig domstol, ved avtale eller ved talaq, se kapittel 4 ovenfor.

Når det gjelder administrative avgjørelser og rettsavgjørelser må søker fremlegge bevillingen eller dommen med attest for at den er endelig.

I de tilfeller hvor den utenlandske avgjørelsen ikke bygger på administrativt vedtak eller rettsavgjørelse kan det oppstå problemer med dokumentasjon for at separasjonen

eller skilsmissem er endelig. I så fall må det fremskaffes opplysninger om de regler som gjelder for separasjonen eller skilsmissem, og bringes på det rene om avgjørelsen kan påklages.

Rettsavgjørelser (dommer) kan i overskriften, domsgrunnene eller domsslutningen angis som endelig, eller domstolen kan ha gitt avgjørelsen påtegning/stempel om at den er endelig.

Noen eksempler:

- en engelskspråklig skilsmisse som betegner seg som "*absolute*" eller "*final*", oppfyller kravet til endelig avgjørelse. Det samme gjelder betegnelser som "*definitive*", "*effective*" eller "*irrevocable*". Endelige skilsmisser fra England og Wales, fra enkelte delstater i USA samt fra en del tidligere koloniområder med britiske rettstradisjoner, kalles gjerne "*final*" eller "*absolute*", og oppfyller således kravet til dokumentasjon for rettskraft.

- for tyskspråklige skilsmisser (avgjørelser fra Tyskland, Sveits og Østerrike) gir domstolen (i likhet med norske domstoler) attest på domsutskriften om at dommen er rettskraftig ("*rechtskräftig*").

I de tilfellene avgjørelsen ikke har tekst eller påtegning som viser at den er endelig, må dette dokumenteres på annen måte. For noen lands vedkommende vil dokumentasjon for at skilsmissem/separasjonen er ført inn i vedkommende sivilstandsregister/folkeregister, være bevis for at avgjørelsen er endelig. Dette gjelder særlig land som er medlem av Den Internasjonale Sivilstandskommisjon (Commission Internationale de L'Etat Civil), kalt CIEC.¹

Når det gjelder USA, har hver delstat egen ekteskapslovgivning og lovgivning om rettergang i ekteskapssaker. I mange delstater kan det være vanskelig å få dokumentert om avgjørelsen er rettskraftig. Dommene inneholder i mange tilfeller ikke opplysninger om dette, og det synes ikke å være vanlig at amerikanske domstoler på anmodning gir dommene påtegning om rettskraft. Før en slik dom kan anerkjennes, må fylkesmannen pålegge søkeren å dokumentere på annen måte at dommen er rettskraftig. Det har vært godtatt attest fra søkerens eller motpartens advokat i saken om at dommen er endelig.

Skriftlig erklæring fra motparten om at den amerikanske dommen er godtatt og ikke anket, vil også være tilstrekkelig bevis, dersom motpartens underskrift er bekreftet av advokat eller offentlig tjenestemann. I enkelte delstater kan bevis for at skilsmissedommen er registrert ved et offentlig kontor for statistikk (for eksempel "Bureau of Vital Statistics", eller andre tilsvarende betegnelser) være tilstrekkelig bevis for at dommen kan anses rettskraftig.

¹ Innen rammen av kommisjonen er det vedtatt en rekke konvensjoner som gjelder anerkjennelse, registrering og utveksling av sivilstandsopplysninger. Konvensjonene er i varierende grad ratifisert eller tiltrådt av Sivilstandskommisjonens medlemsland, som pr. i dag bare omfatter europeiske land. Kommisjonen har utarbeidet felles modeller for registrering og utveksling av sivilstandsopplysninger, blant annet flerspråklige utskrifter til bruk over landegrensene. Oversikt over de ulike konvensjonene, og hvilke land som har ratifisert eller tiltrådt disse, finnes på CIEC sin nettside: www.ciec1.org

I helt særlige tilfeller, der det ikke har vist seg mulig å skaffe dokumentasjon på annen måte, har amerikanske dommer likevel blitt godtatt, forutsatt at:

- det er saksøkte (som i tilfelle ville hatt interesse av å anke) som begjærer anerkjennelse
- det framgår av dommen at partene var enige i skilsmisse
- dommen er ikke av ny dato

Anerkjennelse uten klar dokumentasjon av rettskraft bør bare skje unntaksvis. Alle de tre strekpunktene ovenfor bør da være oppfylt.

Ved amerikanske skilsmisedommer, ber vi fylkesmannen være oppmerksom på at påtegningene/stemplerne "*Entered*" og "*Filed*", som ofte forekommer på amerikanske dommer, i alminnelighet ikke sier noe om at avgjørelsen er endelig. Disse betyr bare at avgjørelsen er ført inn i rettens domsprotokoll, eller at saken er arkivert.

Midlertidige avgjørelser om skilsmisse og separasjon, (jf. for norsk rett ekteskapsloven § 92) kan under ingen omstendighet anerkjennes, selv om den midlertidige avgjørelsen er rettskraftig.

5.2 Kravet til bopel eller statsborgerskap

I henhold til anerkjennelsesloven § 1 første ledd er det et vilkår for å gi skilsmissen eller separasjonen virkning i Norge at en av ektefellene på den tid da saken ble reist hadde bopel eller domisil i den fremmede staten eller var statsborger der. Det følger av forarbeidene til anerkjennelsesloven, Ot.prp. nr. 33 (1977-78) s. 12, at det er det er det internasjonalt-privatretslige bopelsbegrepet som skal legges til grunn. Domisil er tatt med i lovteksten for å dekke det engelske domisil. Denne begrepsbruken svarer til hva som ble lagt til grunn ved transformasjonen av Haag-konvensjonen både i Norge og i de andre nordiske land.

Bakgrunnen for dette tilknytningskravet, var at det tidligere var enkelte land som ikke stilte krav om en reell tilknytning for å behandle skilsmisssaker. Disse landene godtok henvendelser fra utenlandske parter om «postordreskilsmisser», eller godtok helt kortvarige opphold i landet som grunnlag for en fiktiv rettergang. Kombinert med lempelige materielle skilsmissebetingelser og mangelfulle rettergangsregler (for eksempel manglende prosessvarsel til motparten), kunne det være en enkel og bekvem måte å oppnå skilsmisse på. Med mindre det kunne dokumenteres at skilsmissen ble anerkjent i det landet partene var bosatt i på skilsmissetiden, ble slike skilsmisser konsekvent nektet anerkjent i Norge. Blant annet som følge av internasjonal kritikk har de fleste av de landene det gjaldt, skjerpet sin lovgivning.

Hensynet til å unngå «haltende skilsmisser», skilsmisser som anerkjennes i ett land og ikke i et annet, tilsier en lempelig praktisering av tilknytningskravet. Bopelskravet har ikke vært praktisert like strengt som bopelskravet for å reise skilsmisse- eller separasjonssak etter norsk rett i ekteskapsloven § 30b. Dersom det er opplyst at partene, eller en av dem, da saken ble reist var bosatt i vedkommende land, er det ikke nødvendig å foreta nærmere undersøkelser av partenes tilknytning, for eksempel hvor

lenge de har bodd der. Antagelig vil vilkåret om bopel eller domisil i dag forstås som «vanlig bosted», hvor det i vurderingen legges mer vekt på de faktiske forhold enn den sterkere tilknytningen som kreves for å ha domisil etter den internasjonale privatretten. Imidlertid må det understrekes at det fortsatt er en realitet i tilknytningskravet. Hvis partens opphold i landet var helt midlertidig, vil ikke skilsmissen kunne anerkjennes. Det er imidlertid vanskelig å trekke en helt konkret avgrensning her. Det må antas at problemstillingen relativt sjelden vil volde problemer i praksis. For mer om denne problemstillingen, se Holmøy/Lødrup/Asland: «Ekteskapsloven med kommentarer» s. 456-457.

Fylkesmannen trenger normalt ikke foreta noen nærmere undersøkelser av partenes tilknytning til det landet avgjørelsen er truffet, for eksempel hvor lenge parten(e) har bodd i landet. Opplyses det ved adresseangivelse eller på annen måte at partene eller en av dem er bosatt i vedkommende land, må dette normalt være tilstrekkelig. I mange saker vil for øvrig en av ektefellene være statsborger i skilsmisselandet, noe som er et selvstendig anerkjennelsesgrunnlag etter lovens § 1.

5.3 Ordre public

Det stilles strenge krav for å kunne nekte å anerkjenne en utenlandsk skilsmisse eller separasjon i henhold til anerkjennelsesloven § 2, jf. uttrykket «*åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden*» i bestemmelsens ordlyd. Spørsmålet om å nekte anerkjennelse har først og fremst oppstått ved talaq-skilsmisser. jf. kapittel 4 foran. Slike skilsmisser er basert på et regelverk som både materielt og prosessuelt er fremmed for norsk rettsoppfatning. Den praktiske utformingen vil imidlertid variere mellom de forskjellige landenes lovgivning.

Som nevnt i kapittel 4, er talaq-skilsmisse et samlebegrep for flere former for skilsmisse. Hvis skilsmisseprosessen er gjennomført på en måte som bryter med en parts grunnleggende prosessuelle rettigheter knyttet til varsling og kontradiksjon, kan skilsmissen etter omstendighetene bli nektet anerkjent i Norge med hjemmel i § 2. Anerkjennelse av en talaq-skilsmisse vil etter praksis også kunne bero på partenes tilknytning til Norge på skilsmissetidspunktet. Desto sterkere tilknytning partene har til Norge, desto strengere krav stilles til skilsmisseprosessen. Dersom en talaq-skilsmisse er gitt av en domstol, og den andre parten har vært varslet om prosessen eventuelt at det har vært avholdt rettsmøte der den andre parten har blitt innkalt, vil skilsmissen normalt ikke være i strid med ordre public.

Etter praksis vil en skriftlig talaq-erklæring utstedt i og sendt fra Norge, ikke under noen omstendighet bli godtatt som grunnlag for anerkjennelse, selv om kona er bosatt i skilsmisselandet. En slik framgangsmåte har etter praksis alltid vært ansett å rammes av anerkjennelsesloven § 2. Et minstekrav for anerkjennelse av en talaq-skilsmisse er normalt at ektemannen innfinner seg i skilsmisselandet og reiser saken for myndighetene der. Det kan ikke aksepteres at en viktig del av talaq-prosessen faktisk gjennomføres i Norge. En utenrettslig erklæring fra kona i ettertid om at hun "godtar"

skilsmissen, er på den annen side ikke tilstrekkelig til å "reparere" en skilsmisse man ellers ikke har grunnlag for å godkjenne.

Dette rundskrivet gir ikke noen uttømmende framstilling av momenter som er av betydning for spørsmålet om anerkjennelse av denne type skilsmisser. Her er det kun pekt på visse hensyn som bør stå sentralt ved vurderingen.

Ut over talaq-skilsmisene har vi liten erfaring med praktiseringen av anerkjennelsesloven § 2. Som eksempler på tilfeller der bestemmelsen kan komme til anvendelse, nevner Ot.prp. nr. 33 (1977-78) på s. 23-24 at saksøkte i separasjons- eller skilsmissesaken ikke har vært behørig varslet om søksmålet og gitt tilstrekkelig mulighet til å ivareta sine interesser, eller at det foreligger grove saksbehandlingsfeil. Når det ellers gjelder innholdet av avgjørelsen, kan det som regel ikke foretas noen kontroll eller overprøving av det saksforholdet den utenlandske myndigheten har lagt til grunn eller av dens lovanvendelse, herunder lovvalget.

Fra praksis har man et eksempel på at en verifiseringsrapport har avdekket at skilsmissebevillingen var utstedt på urettmessig grunnlag som følge av at det var utbetalt bestikkelser. Normal skilsmisseprosedyre var ikke fulgt, herunder at den andre parten ikke ble varslet om saken. Like fullt var selve skilsmisedokumentet ekte og utstedt av kompetent myndighet. Formelt sett var partene å anse som skilt i det aktuelle landet. Avgjørelsen kunne likevel ikke anerkjennes i Norge på grunn av strid mot ordre public.

5.4 En av ektefellene er gift på nytt

Er en ektefelle gift på nytt, gjelder skilsmissen her i landet uten hensyn til om vilkårene i anerkjennelsesloven §§ 1 og 2 er oppfylt, jf. § 3.

Uttrykket «*ektefelle*» betyr at skilsmissen skal anerkjennes uavhengig av om det er den ektefellen som søker anerkjennelse eller den andre ektefellen som har giftet seg på nytt. Hensynet til å unngå såkalte «haltende ekteskap», hvor en skilsmisse anerkjennes i ett land og ikke et i et annet, underbygger denne forståelsen.

Formuleringen «*(etter en skilsmisse oppnådd i fremmed stat)*» må forstås slik at det er oppstilt et krav om at skilsmisse *er* oppnådd i fremmed stat. Bestemmelsen åpner ikke for at skilsmisse kan anerkjennes dersom det ikke er godtgjort at skilsmisse (overhodet) er oppnådd. Det samme gjelder der det ikke kan godtgjøres at skilsmissen er gyldig (har bindende kraft) i den fremmede stat. En grunnleggende forutsetning for anerkjennelse er at skilsmissen eller separasjonen har bindende virkning i avgjørelsesstaten og at den er rettskraftig, jf. *Helge J. Thue: Internasjonal privatrett* 1. utgave, 1. opplag 2002, s. 369 flg. (Gyldendal Akademisk).

Søkeren må dokumentere at det er inngått et nytt ekteskap, enten det er han/hun selv, eller den andre ektefellen, som har giftet seg på nytt. Dette kan gjøres ved vigselattest

eller på annen betryggende måte. Det er ikke tilstrekkelig at dette hevdes. Kan ikke gjengifte dokumenteres, skal saken behandles etter anerkjennelsesloven §§ 1 og 2.

Det er videre et vilkår at det nyinngåtte ekteskapet kan anerkjennes i Norge etter ekteskapsloven § 18a. Dette innebærer at ekteskapet må være gyldig inngått i vigsellandet, og det må ikke være i strid med «ordre public», jf. § 18a første ledd. Av § 18a andre ledd fremgår det at dersom minst en av partene var norsk statsborger eller fast bosatt i Norge på vigselstidspunktet, vil et ekteskap inngått i utlandet ikke anerkjennes dersom en av partene var under 18 år, en av partene ikke var til stede ved vigselen eller en av partene var gift fra før. Fylkesmannen (eller Bufdir som klageorgan) kan likevel, etter begjæring fra partene, anerkjenne ekteskapet dersom «sterke grunner» taler for det, jf. § 18a andre ledd, andre punktum.

I disse sakene vil det oppstå problemer når det skal vurderes om ektefellen som har giftet seg på nytt var gift fra før. Dette avhenger av om den tidligere skilsmissen kan anerkjennes (som i utgangspunktet er det som skal vurderes i anerkjennessaken). Ved vurderingen av om ekteskapet kan anerkjennes må det derfor ses bort fra om ekteskapet ikke kan anerkjennes på grunn av at parten allerede er gift. Man ville ellers komme inn i en sirkelargumentasjon der anerkjennelse av ekteskapet er avhengig av om skilsmissen kan anerkjennes, mens anerkjennelse av skilsmissen er avhengig av om ekteskapet kan anerkjennes. Dersom ektefellen som har giftet seg på nytt også var gift med *en tredjeperson* på vigselstidspunktet, vil det selvfølgelig føre til at ekteskapet ikke anerkjennes etter § 18a andre ledd, og ekteskapet vil da ikke kunne danne grunnlag for å anerkjenne den tidligere skilsmissen etter anerkjennelsesloven § 3.

Anerkjennelsesloven § 3 kommer ikke til anvendelse dersom den andre ektefellen påviser at den omgifte ektefellen har oppnådd skilsmissen svikaktig.

Følgende er uttalt om dette i Ot.prp. nr. 33 (1977-78) på s. 24:

«Den omgifte ektefellen kan ansees å ha oppnådd skilsmissen svikaktig f.eks. når han bak den annen ektefelles rygg har søkt om og fått skilsmisse i en slik stat hvor det ikke stilles strenge nok krav om prosessvarsel m.v. Dette vil særlig gjelde i tilfelle hvor ektefellen ved å søke skilsmisse i en slik stat har stilt den annen ektefelle i en dårligere posisjon for så vidt gjelder rettsvirkningene av skilsmisse, enn hvis skilsmisse var søkt i stat hvor ektefellene hadde bopel eller annen tilfredsstillende tilknytning.»

I tilfeller hvor det er den som søker om anerkjennelse som har giftet seg på nytt skal den andre ektefellen kontaktes dersom det er mulig, slik at denne har mulighet til eventuelt å påvise at skilsmissen er oppnådd svikaktig, jf. forvaltningsloven §§ 16 og 17.

5.5 Særlig om anerkjennelse av separasjon

Vilkåret for at en utenlandsk separasjon skal gjelde her i landet er at separasjonen, i likhet med en norsk separasjon, gir et ubetinget krav på skilsmisse etter en viss tid, jf. ekteskapsloven § 21. Dette vilkåret går ikke fram av anerkjennelseslovens ordlyd, men loven har hele tiden vært tolket og praktisert slik. Det er uten betydning om

separasjonstiden i vedkommende land er kortere eller lengre enn i Norge. Det avgjørende er at separasjonen gir et ubetinget krav på skilsmisse. Separasjoner fra land som ikke tillater skilsmisse, vil således ikke kunne anerkjennes i Norge.

Bare en formell separasjon gitt av en domstol eller annen offentlig myndighet, kan anerkjennes. Et faktisk samlivsbrudd kan ikke under noen omstendighet anerkjennes, selv om slikt samlivsbrudd i vedkommende stat skulle gi et ubetinget krav på skilsmisse etter en viss tid.

Det er få land som har en separasjonsordning som den norske. Mange land kjenner bare faktisk samlivsbrudd, som etter landets lov kan gi en ubetinget rett til skilsmisse etter et visst antall år. I andre land kan skilsmisse gis på visse betingelser eller etter rettens skjønn etter samlivsbrudd av en viss varighet. I disse landene synes det å være vanlig at partene inngår "separasjonsavtaler", som skal regulere rettsforholdet mellom dem i tiden mellom samlivsbruddet og skilsmissen. Avtalen regulerer gjerne spørsmålet om foreldreansvar og samværsrett til felles barn, bidragsspørsmål, bruksrett til bolig og eventuelt skiftespørsmål. Slike avtaler er særlig vanlig i land med angloamerikansk rettstradisjon, som England og Wales, USA og Canada ("Separation Agreement", "Separation Deed" etc.). I noen saker har slik avtale vært godkjent av en domstol, i andre har det vært tale om en rent utenrettslig avtale. Søknad om anerkjennelse av en slik avtale etter anerkjennelsesloven, har i de aller fleste tilfeller vært avslått. Grunnen er at slik avtale ikke i seg selv er en lovfestet separasjon, men en privat avtale mellom partene om hvordan rettsforholdet mellom dem skal ordnes under faktisk samlivsbrudd. Noen tilfeller kan by på tvil.

Et minstekrav for å få godkjent en separasjonsavtale må være at avtalen er godkjent av en domstol, og at avtalen gir hver av partene et ubetinget krav på skilsmisse etter et nærmere angitt tidsrom.

Andre separasjonsdokumenter som har vært forelagt fylkesmannen for anerkjennelse, er for eksempel stevning til retten i skilsmisssak, som viser at partene allerede er faktisk separert og har ordnet rettsforholdet seg imellom ved avtale. Slike søknader har også vært avslått.

I forhold til antall søknader om anerkjennelse av skilsmisser, er det relativt få saker om anerkjennelse av separasjoner. Anerkjennelse av separasjoner har først og fremst vært aktuelt i tilknytning til søknader om stønad eller trygd. For øvrig synes behovet å være lite.

En utenlandsk separasjon som er anerkjent kan legges til grunn for skilsmisse etter norsk rett, jf. anerkjennelsesloven § 4 andre ledd og ekteskapsloven § 21. Dette gjelder selv om separasjonstiden i det landet separasjonen ble gitt er lenger enn i Norge. En anerkjent utenlandsk separasjon mister imidlertid sin virkning dersom ektefellene fortsetter eller gjenopptar samlivet, jf. ekteskapsloven § 20 andre ledd. Etter norsk rett vil denne virkningen inntre selv om loven i det landet separasjonen ble gitt ikke stiller krav til atskillelse for senere skilsmisse.

6. FYLKESMANNENS KOMPETANSE, DOKUMENTASJON, OVERSETTELSE MV.

6.1 Fylkesmannens stedlige kompetanse

Søknad om anerkjennelse av utenlandsk skilsmisse eller separasjon er ikke "ekteskapssak" i ekteskapsloven § 30b sin forstand, og fylkesmannen kan behandle søknaden selv om bopelskravet ikke er oppfylt. Det er tilstrekkelig at søkeren oppholder seg i Norge, eller – om søkeren ikke oppholder seg her - at hun/han skal inngå ekteskap for norsk myndighet (herunder norsk utenriksstasjon), og derfor har behov for anerkjennelse før ekteskapsvilkårene kan prøves. Det bemerkes at anerkjennelse av utenlandsk skilsmisse skjer i Norge, og at denne myndigheten ikke er delegert til utenriksstasjoner med prøvings- og vigselsrett.

Søknad om anerkjennelse bør skje hos fylkesmannen i det fylket søkeren bor eller oppholder seg. Bor eller oppholder søkeren seg ikke i Norge, kan saken behandles hos fylkesmannen i det fylket ekteskapsvilkårene skal prøves eller vigselen skal skje. Skal også prøving og vigsel skje for norsk myndighet i utlandet, kan Fylkesmannen i Oslo og Viken behandle saken.

Ved Fylkesmannen i Oslo og Viken sin behandling av saker etter ekteskapsloven § 18a andre ledd, siste punktum (inngått i strid med bestemmelsens bokstav c) er det naturlig at Fylkesmannen i Oslo og Viken selv behandler eventuell sak om anerkjennelse av den utenlandske skilsmissen. Spørsmålet om anerkjennelse av den utenlandske skilsmissen bør i så fall behandles i eget vedtak.

Det som her sies om kompetansefordelingen mellom fylkesmennene er kun veiledende, og det er ikke noe til hinder for at fylkesmennene i enkeltsaker seg imellom avtaler en annen ordning.

6.2 Kravet til dokumentasjon

Fylkesmannen må kreve framlagt skilsmisse- eller separasjonsdommen (eller annet rettsgrunnlag) i original eller bekreftet kopi. Ubekreftede kopier kan ikke godtas. Det er ikke uvanlig at det legges fram kopier av tidligere bekreftede kopier. Dette kan heller ikke godtas. Den "originale bekreftelsen" må i så fall kreves lagt fram, eller kopiene må bekreftes på nytt i forbindelse fylkesmannens behandling av saken. Kopiene må være bekreftet av advokat, offentlig tjenestemann eller profesjonell kopieringsanstalt. Departementet har i alminnelighet godtatt bekreftelse fra utenlandsk offentlig instans, for eksempel den domstolen som har avsagt dommen.

Dersom dokumentet som sendes inn er en uteblivelsesdom, og det er saksøkeren som begjærer anerkjennelse, må det samtidig bekreftes at saksøkte (den uteblitte) har fått stevning forkynt for seg og/eller at saksøkte har vært forsøkt innkalt til rettsmøte (jf. kapittel 5.3. siste avsnitt). Går dette fram av selve dommen, er det ikke nødvendig å innhente ytterligere dokumentasjon.

Det er selve skilsmisse- eller separasjonsgrunnlaget som må legges fram. Dokumentasjon som bare indirekte bekrefter skilsmissen eller separasjonen, for eksempel erklæringer fra partenes advokater mv. må normalt ikke godtas. Departementet har likevel unntaksvis godtatt utskrift av sivilstandsregistret som tilstrekkelig dokumentasjon for skilsmisse fra et CIEC-land, jf. kapittel 5.1. foran. Det har da gått fram av utskriften hvilken domstol som har avsagt dommen, hvem som var saksøker og saksøkt, og at dommen er rettskraftig. Som hovedregel bør selve dommen kreves lagt fram også for disse landenes vedkommende.

For flyktninger som er innvilget asyl i Norge (jf. utledningsloven § 28), kan det i enkelte tilfeller være umulig å skaffe skilsmissepapirer fra hjemlandet. I visse tilfeller vil fylkesmannen da kunne godkjenne annen dokumentasjon for at vedkommende er skilt, f.eks. pass eller andre identitetspapirer av nyere dato der sivilstand fremgår, dokumentasjon for at tidligere ektefelle er gift på nytt, og i visse tilfeller erklæringer fra nære pårørende om at vedkommende er endelig skilt i hjemlandet. Slike erklæringer («Affidavits») bør være bekreftet av offentlig myndighet i hjemlandet. Fylkesmannen bør imidlertid foreta en relativt streng vurdering av slik indirekte dokumentasjon for en påstått skilsmisse. Det vil også være av interesse hvilken sivilstand vedkommende er oppført med i offentlige registre her i landet. Dersom tilfredsstillende dokumentasjon om at en person er skilt i sitt hjemland ikke kan fremlegges, må vedkommende i tilfelle reise ekteskapssak (separasjonssak/skilsmissesak) for domstolen, jf. ekteskapsloven § 30b.

Dersom det dreier seg om personer som har status som flyktning i henhold til Den internasjonale konvensjon av 28. juli 1951 om flyktningers rettsstilling, jf. protokoll av 31. januar 1967, kan det reises ekteskapssak her i landet uten hinder av bopelskravene i ekteskapsloven § 30b.

For andre grupper utlendinger enn flyktninger som er innvilget asyl i Norge, bør fylkesmannen normalt ikke godta en påstand om at det ikke lar seg gjøre å innhente skilsmissepapirer fra hjemlandet. Dette gjelder for eksempel personer som er innvilget opphold på humanitært grunnlag her i landet. Fastholder søkeren at det ikke er mulig å skaffe dokumenter, må fylkesmannen i tilfelle avslå søknaden om anerkjennelse, og henvise søkeren til domstolene, jf. anerkjennelsesloven § 4 tredje ledd.

6.3 Legalisering og apostille

For at den fremlagte dokumentasjonen skal kunne legges til grunn må fylkesmannen vurdere om dokumentasjonen er ekte. Hvordan dette gjøres, er avhengig av hvilket land dokumentasjonen stammer fra. For attester fra noen land hvor dokumentene har lav notoritet, er det ikke tilstrekkelig med legalisering. Attesten bør da i tillegg verifiseres på annen måte.

Legalisering er en bekreftelse på at underskriften på et dokument stammer fra en person som arbeider for den myndighet som har utstedt dokumentet, og i den egenskap har rett til å utferdige et slikt dokument. Formålet er å dokumentere at dokumentet er ekte og underskriverens kompetanse til å utstede dokumentet. Legalisering innebærer derimot ingen bekreftelse på at dokumentets innhold er riktig.

Dersom det i spesielle tilfeller er behov for å avgjøre om innholdet i dokumentet er riktig er det nødvendig å få dokumentet verifisert. (Se mer om dette nedenfor).

Et dokument som er legalisert skal inneholde en kjede av underskrifter, som typisk ser slik ut:

- a. Det originale dokumentet med underskrift (eller en utskrift bekreftet av myndigheten som har utstedt originalen)
- b. Underskriften bekreftes av den myndighet som er overordnet den utstedende myndighet (typisk det departement myndigheten ligger under)
- c. Den overordnede underskrift bekreftes av landets utenriksmyndighet - «Foreign Affairs» (i noen få land av landets innenriksmyndighet - «Interior affairs»)
- d. Utenriksmyndighetens underskrift bekreftes av den norske representasjonen i landet (typisk den norske ambassaden)

Noen land anvender andre legaliseringsprosedyrer, og i noen land er legalisering ikke mulig på grunn av forholdene i landet. For informasjon om legaliseringsprosedyrer i det enkelte land, se Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet sin informasjonsbase http://www.bufdir.no/Ekteskap_og_skilsmisse/Ekteskap_i_utlandet/

Legalisering kan være en relativt omstendelig og tidkrevende prosedyre. For å forenkle systemet ble en konvensjon om opphevelse av kravet til legalisering av utenlandske offentlige dokumenter vedtatt i regi av Haag-konferansen for internasjonal privatrett 5. oktober 1961 (Apostille-konvensjonen). Dette er en konvensjon som også Norge har ratifisert. Ved konvensjonen erstattes legalisering av en forenklet prosedyre hvor dokumentet, eller et vedlegg til dette, påføres et stempel, «Apostille», som inneholder de samme bekreftelser som tidligere kunne kreves ved legalisering.

I følge Apostillekonvensjonen er ektheten av et utenlandsk dokument bekreftet når følgende betingelser er oppfylt:

- a. Dokumentet er påført apostillepåtegning
- b. Apostillepåtegningen er utstedt av en myndighet i det landet dokumentet stammer fra
- c. Myndigheten som har påført apostillestempelet er utpekt til det av landet dokumentet stammer fra, se <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/authorities1/?cid=41>

Myndigheter som kan påføre apostillepåtegninger, er etter konvensjonen pålagt å føre et register over sine påtegninger. Hvis det i spesielle situasjoner er behov for å få bekreftet at selve apostillepåtegningen er ekte, kan myndigheten anmodes om å bekrefte innholdet av påtegningen. Apostillepåtegningen kan ikke bekreftes av andre myndigheter, for eksempel den norske ambassaden i landet.

I de tilfeller dokumentet inneholder et stempel eller påtegning som har betydning for anerkjennelsen av avgjørelsen (for eksempel et rettskraftstempel), skal også stempelet være bekreftet med en apostillepåtegning.

Følgende lenke til Haagkonferansens hjemmeside

<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/authorities1/?cid=41> gir til enhver tid oppdatert oversikt over landene som har ratifisert eller tiltrådt konvensjonen.

Norge godtar apostille fra disse landene. Det vises også til vedlegg 3, hvor det gis en oversikt over landene som har tiltrådt konvensjonen per desember 2019.

Eksempel på apostille på engelsk følger som vedlegg 2.

Hvilke land som har tiltrådt/ratifisert European Convention on the Abolition of Legalisation of Documents executed by the Diplomatic Agents or Consular Officers CETS NO.:063 (07.09.1968) fremgår nedenfor. Av denne konvensjonen fremgår det at det ikke kreves apostille eller legalisering av dokumenter utstedt fra konsulære og diplomatiske tjenestemenn fra land som har tiltrådt konvensjonen. Norge ratifiserte konvensjonen 19.6.1981. Lenke til konvensjonen og stater som har ratifisert finnes på Europarådets hjemmeside, se

<http://www.coe.int/en/webconventions/full-list/-/conventions/treaty/063>

Land som har ratifisert München-konvensjonen av 5. september 1980 (se omtale under punkt 3.) har gjennom konvensjonens artikkel 10 bundet seg til ikke å kreve legalisering/apostille av attester utstedt av de øvrige landene som har ratifisert konvensjonen. Norge har ikke ratifisert denne konvensjonen, og er ikke bundet av denne. Apostille bør derfor også kreves på attester utstedt i henhold til konvensjonen.

Verken legalisering eller påføring av apostille er et absolutt vilkår for å kunne legge til grunn en skilsmisse- eller separasjonsdom, eller bekreftelse på sivilstand. Det bør likevel kun være helt unntaksvis at dette unnlates. Prøvingsmyndigheten bør pålegge søkeren å få dokumenter legalisert eller påført apostille. Alle eventuelle kostnader i denne forbindelse må dekkes av den som fremlegger dokumentet.

Fylkesmannen vil også selv, i forbindelse med vurdering av dokumenter fra enkelte land, kunne be om at dokumentet blir legalisert eller påført apostille, forutsatt at dette er i samsvar med lokal lovgivning. I så fall bør anmodningen sendes gjennom norsk utenriksstasjon eller annen utenriks fagstasjon i vedkommende land. Dersom fylkesmannen vurderer selv å be om legalisering eller apostille, må berørt norsk utenriksstasjon kontaktes for råd og informasjon før prosedyrer iverksettes, herunder om betaling av eventuelle utgifter.

For de fleste land vil det være tilstrekkelig at dokumentet er legalisert eller påført apostille for at dokumentets ekthet skal legges til grunn. Det er imidlertid en del land hvor notoriteten til utstedte dokumenter er så lav, at legalisering eller apostille ikke er tilstrekkelig til at dokumentet alene kan legges til grunn. I folkeregisterforskriften er

det i § 8-4-2 andre ledd opplistet en rekke land hvor dets attester har liten eller ingen troverdighet. Denne listen bør også være veiledende for fylkesmannen med tanke på hvilke lands dokumenter som ikke uten videre kan legges til grunn. Informasjon om notoriteten til dokumenter fra det enkelte land finnes også på Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet sin informasjonsbase.

http://www.bufdir.no/Ekteskap_og_skilsmisse/Ekteskap_i_utlandet/

I noen av disse landene kan den norske utenriksstasjonen være behjelpelig med verifisering av dokumentet. Dette har i praksis blant annet vært tilfelle i Pakistan, India, Filippinene og Vietnam. I andre land, som for eksempel Somalia og Irak har dette ikke vært mulig. I de tilfellene det er mulig å få dokumentet verifisert gjennom norsk utenriksstasjon bør fylkesmannen forsøke dette. Fylkesmannen bør kontakte utenriksstasjonen med ansvar for det enkelte landet og forhøre seg om muligheten.

Norske utenriksstasjoner har ikke ønsket at private selv ber om verifisering av dokumenter, men at forespørselen kommer fra offentlige myndigheter. Bakgrunnen for dette er blant annet at utenriksstasjonene ikke har funnet det ønskelig at partene får innsyn i arbeidsmetoden som er brukt til å verifisere dokumentet. Utenriksstasjonene har også understreket viktigheten av at partene ikke får innsyn i selve verifiseringsrapporten. Av disse grunner har det i praksis vært ansett urimelig å kreve at partene selv dekker kostnadene med verifiseringen, og fylkesmannen bør derfor dekke disse kostnadene.

Hvis den aktuelle norske utenriksstasjonen ikke kan være behjelpelig med verifiseringen, bør det foretas en konkret helhetsvurdering av alle opplysningene i saken, jf. forvaltningsloven § 17. I denne vurderingen bør de fremlagte dokumentenes troverdighet sees i sammenheng med andre opplysninger i saken. Det kan i denne sammenhengen være aktuelt å be partene om mer dokumentasjon. Opplysninger i pass eller andre identitetspapirer av nyere dato der sivilstand fremgår, kan bidra i helhetsvurderingen. Det samme gjelder dokumentasjon for at tidligere ektefelle er gift på nytt.

I denne vurderingen vil det videre være av relevans hvilke opplysninger partene tidligere har gitt til norske myndigheter. Fylkesmannen bør derfor be begge partene om å avgi en samtykkeerklæring for at deres utlendingssaker kan innhentes fra UDI. Utlendingssaken til parten som bor i Norge kan blant annet si noe om hvilke opplysninger herboende tidligere har gitt norske myndigheter om sivilstatus, for eksempel i asylintervju. Partenes generelle troverdighet vil være et moment i vurderingen av om skilsmissen kan legges til grunn.

6.4 Oversettelser

Fylkesmannen kan alltid kreve oversettelse av dokumenter som legges fram. Vanligvis kreves ikke oversettelse av dokumenter utferdiget på, eller allerede oversatt til, engelsk eller tysk.

Når det gjelder skilsmisser fra Storbritannia, Tyskland, Østerrike og Sveits, er disse vanligvis så korte og standardpreget at oversettelse også av den grunn har vært ansett unødvendig.

For å spare utgifter for søkeren, bør oversettelse ikke kreves i større utstrekning enn nødvendig. Dommer som legges frem for anerkjennelse, kan også omfatte andre spørsmål (for eksempel forholdet til barna, bidrag, skifte mv.), og kan ha lange domsgrunner. Oversettelsen kan begrenses til betegnelsen av domstolen og partene, domsslutningen om separasjon eller skilsmisse og dokumentasjonen for rettskraft.

For uteblivelsesdommer ("*judgment by default*") kan det også være nødvendig å få oversatt opplysninger om saksøkte har vært stevnet og/eller varslet til rettsmøtet, jf. kapittel 6.2 foran.

I utgangspunktet kreves at oversettelse er foretatt av statsautorisert translatør i Norge eller utlandet, kommunal tolketjeneste eller oversettelse foretatt ved, eller bekreftet av, norsk eller utenlandsk utenriksstasjon/konsulat.

For mer sjeldne språk, der det kan være vanskelig å finne autorisert translatør på kort varsel, har oversettelse ved universitets- eller høyskolelærer i språket vært godtatt.

Rent private oversettelser kan ikke aksepteres.

6.5 Kostnader

Søkeren bærer alle kostnadene forbundet ved en søknad om anerkjennelse, både til kopiering og oversettelse.

Når det gjelder eventuell nødvendig verifisering, bør fylkesmannen bære kostnadene forbundet med dette, se ovenfor under kapittel 6.3.

7. SAKSBEHANDLINGEN. FORHOLDET TIL FORVALTNINGSLOVEN

7.1 Generelt om saksbehandlingen

Søknader om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner må etter sin natur gis høy prioritet. Dette gjelder særlig der anerkjennelse av skilsmisse er nødvendig for å inngå nytt ekteskap i Norge. Rask avgjørelse forutsetter imidlertid at de materielle og formelle kravene til anerkjennelse er til stede. Oppfyller ikke søknaden disse kravene, må søkeren gjøres kjent med hva som mangler, og bes om å innhente dette. Fylkesmannen bør på dette stadium av saken ikke formelt avslå søknaden, men oppfordre søkeren til å innhente det som mangler. Opplyser søkeren at vigsel allerede er bestilt til en bestemt dag, at bryllupet allerede er arrangert og gjester bedt o.s.v., kan dette ikke aksepteres som pressmiddel til å avgjøre saken på tvilsomt grunnlag. Fylkesmannen må normalt kunne overlate til søkeren selv å innhente manglende opplysninger. Er det for eksempel dokumentasjon for rettskraft som mangler, kan søkeren oppfordres til å ta kontakt med domstolen eller sin advokat i saken, og be om at attesten blir sendt direkte fra advokaten/domstolen til fylkesmannen. Enkelte avgjørelser kan imidlertid by på så vidt store problemer at det

kan være naturlig at fylkesmannen selv ber om nærmere opplysninger, enten via norsk utenriksstasjon (fagstasjon) i vedkommende land, eller via landets nærmeste utenriksstasjon. Slike henvendelser kan fylkesmannen sende direkte.

7.2 Forholdet til forvaltningsloven

Vedtak om å anerkjenne/avslå anerkjennelse av utenlandsk skilsmisse eller separasjon er et enkeltvedtak, jf. forvaltningsloven § 2 bokstav b. Det vil si at bestemmelsene i forvaltningsloven kapittel IV-VI får anvendelse på disse sakene. Både søkeren og den andre ektefellen i skilsmisse- eller separasjonssaken er parter i saken, jf. forvaltningsloven § 2 bokstav e.

Det har imidlertid ikke vært praktisert å gi den andre ektefellen forhåndsvarsel om saken i henhold til forvaltningsloven § 16 første ledd. I de kurante sakene, der det for eksempel ikke er tvilsomt at avgjørelsen er endelig, har slik varsling vært ansett som åpenbart unødvendig, jf. § 16 tredje ledd bokstav c. En anerkjennelse i Norge, av en skilsmisse som er gyldig i skilsmisselandet, vil ha svært liten betydning for en part som ikke bor i Norge. I mange saker vil varsling også kunne unnlates i henhold til § 16 tredje ledd bokstav b. Det fremgår av denne bestemmelsen at forhåndsvarsel kan unnlates dersom parten *«ikke har kjent adresse og ettersporing av ham vil kreve mer tid eller arbeid enn rimelig i forhold til partens interesser og til betydningen av varselet»*. I tilfeller der begge ektefellene er bosatt i Norge bør forhåndsvarsel imidlertid gis.

Den andre ektefellen kan og bør varsles om saken hvis dette er nødvendig for å skaffe supplerende opplysninger, for eksempel for å få bekreftet at en avgjørelse er anket, eller for å få bekreftet at denne ektefellen er gift på nytt, jf. anerkjennelsesloven § 3. I tilfeller hvor det er søkeren som har giftet seg på nytt, og det er aktuelt å anerkjenne skilsmissen etter § 3, er det spesielt viktig at den andre ektefellen blir varslet, slik at denne får mulighet til å påvise at skilsmissen er oppnådd «svikaktig», se ovenfor under kapittel 5.4.

Også ved mistanke om at den andre parten ikke er kjent med skilsmisseprosessen skal det normalt varsles om saken, for å få bragt dette på det rene. Da de aller fleste land har prosessvilkår som gjør at gyldig skilsmisse ikke kan oppnås uten at begge parter er kjent med prosessen, vil dette spørsmålet oppstå som et spørsmål om gyldig skilsmisse er oppnådd (dokumentasjonsspørsmål). Kjennskap til at den andre parten ikke var kjent med skilsmisseprosessen vil normalt måtte føre til avslag, enten fordi det ikke vil anses sannsynliggjort at skilsmisse er oppnådd, eller fordi skilsmissen kan anses ordre public-stridig.

Det har vanligvis heller ikke vært ansett nødvendig å underrette den andre ektefellen om vedtaket, jf. forvaltningsloven § 27 tredje ledd. Det har ikke vært praktisert å underrette om klageadgangen mv. i de tilfellene anerkjennelse blir gitt.

Fylkesmannens vedtak kan likevel påklages til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter reglene i forvaltningsloven kapittel VI. Ellers gjelder de

generelle kravene til enkeltvedtak i forvaltningsloven kapittel V, blant annet kravet om at vedtaket må begrunnes, jf. §§ 24 og 25.

Som nevnt i kapittel 2.2 ovenfor anses ikke fylkesmannen sin avgjørelse om å stanse eller ikke stanse en sak etter anerkjennelsesloven § 5 som et enkeltvedtak.

8. FRITAK FOR Å LEGITIMERE SKIFTE

8.1 Materielle vilkår

Etter ekteskapsloven § 8 femte ledd kan departementet gi fritak fra å legitimere at det er skiftet med tidligere ektefelle «*når særlig grunner taler for det*». Barne- og likestillingsdepartementet har i forskrift av 27. mars 1992 delegert departementets myndighet til fylkesmennene. Denne regel, som også fantes i ekteskapsloven av 1918 § 11 andre ledd, tok særlig sikte på tilfeller hvor skifte hørte under myndighetene i et land som ikke har en skifteordning som kan sammenlignes med vår. I nyere praksis har imidlertid «særlige grunner» blitt fortolket slik at fritak for å legitimere skifte vanligvis gis i de tilfelle der ektefellens siste felles bopel var i utlandet. Fritak har da vært gitt selv om en av ektefellene senere har hatt bopel i Norge, slik at norsk tingrett hadde hatt stedlig kompetanse til å behandle boet, jf. skifteloven § 8. I de tilfelle ingen av partene i det tidligere ekteskapet kan ansees bosatt i Norge, gis normalt alltid fritak.

Det må kreves opplyst og dokumentert hvilket land ektefellene hadde sin siste felles bopel. Også partenes bopel på søknadstidspunktet bør opplyses. Har begge ektefeller bopel i Norge etter skilsmissen, kan det være grunn til å være mer tilbakeholden med å frita for å legitimere skifte, selv om siste felles bopel var i utlandet. Det samme gjelder hvis tidligere ekteskap er oppløst ved død, og en eller flere av arvingene er bosatt her i landet.

Var partenes siste felles bopel i Norge, skal det normalt ikke gis fritak for å legitimere skifte. Dette gjelder selv om tidligere ektefelle nå er bosatt i utlandet med ukjent adresse, eller arvingene bor i utlandet under ukjent adresse, slik at det vil kunne være vanskelig eller tidkrevende å få innhentet erklæringer som nevnt i ekteskapsloven § 8 første og andre ledd. Søkeren må da henvises til å overlate boet til tingretten, jf. ekteskapsloven § 8 første ledd og skifteloven §§ 53, 83, 84 og 87.

Det er ikke tilstrekkelig grunn for å få fritak at det er vanskelig å få erklæring fra den tidligere ektefellen eller arvingene.

Det er heller ikke noe selvstendig grunnlag for å frita for å legitimere skifte at skiftet eventuelt må gjennomføres etter fremmed rett. Etter norsk internasjonal privatrett reguleres formuesforholdet mellom ektefeller av loven på ektefellens første felles bopel. Det kan vises til Rt. 1942 s. 214 og Rt. 1963 s. 518 og *Helge J. Thue*: Internasjonal privatrett 1. utgave, 1. opplag 2002, s. 398 flg. (Gyldendal Akademisk). Derimot kan det være et supplerende argument for å frita for å legitimere skifte der

ektefellenes siste felles bopel var i utlandet, at ektefelleskifte i tilfelle ville måtte ha vært gjennomført etter fremmed rett.

For tilfeller som er omhandlet i ekteskapsloven § 8 tredje ledd bør fylkesmannen avslå søknad om fritak. Søkeren kan her henvises til å avgi nødvendig egenerklæring i forbindelse med prøving av ekteskapsvilkårene.

Det må understrekes at fritak for å legitimere skifte ikke innebærer noe inngrep i tidligere ektefelle eller arvingenes rett til boslodd/arv. Kravene er fullt ut i behold selv om søkeren fritas for legitimasjonsplikten etter ekteskapsloven § 8. Et senere skifte kan imidlertid rent bevismessig bli vanskeligere å gjennomføre på grunn av sammenblanding av søkerens midler og formue med den nye ektefellens.

8.2 Saksbehandlingen

En søknad om fritak for å legitimere skifte kan behandles sammen med søknad om anerkjennelse av utenlandsk skilsmisse, eller som særskilt sak. Det er ikke uvanlig at en anerkjennelse av skilsmisse følges opp at en søknad om fritak, fordi søkeren ikke var klar over at begge deler var nødvendig for prøving av ekteskapsvilkårene. For å unngå dobbeltarbeid bør den som søker anerkjennelse av skilsmisse derfor, så vidt mulig, spørres om han/hun også søker om fritak for å legitimere skifte. Dette vil bare være aktuelt for den som har en skilsmisse yngre enn to år, jf. ekteskapsloven § 8 tredje ledd og kapittel 7.1 ovenfor. Fylkesmannen bør ikke automatisk gi fritak der det ikke er søkt om det. Hovedreglene etter ekteskapsloven § 8 første og andre ledd er at skifte skal legitimeres, og adgangen til fritak for legitimasjonsplikten er et klart unntak fra disse bestemmelsene.

Om fylkesmannens stedlige kompetanse, gjelder de samme retningslinjene som omtalt under kapittel 6.1 foran.

Om kravet til dokumentasjon, oversettelser mv. gjelder de retningslinjene som er gitt i punktene 6.2 – 6.4, så langt de passer. For søknader som fritak for å legitimere skifte er det særlig viktig å få dokumentert søkerens og tidligere ektefelles siste felles bopel, varighet mv. Som det framgår av kapittel 8.1 vil det også kunne være av interesse å få dokumentert søkerens og tidligere ektefelles første felles bopel, bopel på skilsmissetiden, og evt. også senere. I dødsfallstilfellene må søkeren legge fram dødsattest for den tidligere ektefellen, og så vidt mulig oversikt over arvingene og hvor disse er bosatt. I de sakene der dødsattest ikke kan fremskaffes, kan partene legge fram sine opplysninger og bevis for tingretten, som avgjør ved kjennelse om bevisene for dødsfallet er gode nok. Der fylkesmannen ikke kan godta dokumentasjonen for dødsfallet, må fylkesmannen derfor veilede parten om muligheten for domstolsbehandling av bevisene i saken, jf. ekteskapsloven § 7 bokstav e. Vær oppmerksom på at det for enkelte land vil kunne være nødvendig å få ektheten og riktigheten av dødsattesten verifisert, for eksempel gjennom norsk utenriksstasjon.

Også saker om fritak må etter sin natur ha høy prioritet. Retningslinjene i kapittel 7.1 foran gjelder tilsvarende så langt de passer.

Fritak for å legitimere skifte har ikke vært karakterisert som enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 bokstav b. Dette innebærer blant annet at et avslag ikke kan påklages. Til tross for dette må søkeren naturligvis underrettes om fylkesmannens vedtak, og ved avslag bør det gis en kort begrunnelse. Ved avslag bør det også opplyses om at fylkesmannens vedtak er endelig.

Bakgrunnen for at dette ikke er å anse som et enkeltvedtak er, som påpekt under kapittel 8.1 foran, at beslutningen ikke gjelder tidligere ektefelles/arvingers rett til boslodd/arv. Deres materielle krav er uberørt av vedtaket. Vedtaket berører heller ikke søkerens rettsstilling, i dette tilfellet retten til å inngå (nytt) ekteskap. Avslås søknaden, vil søkeren likevel kunne inngå nytt ekteskap ved å overlate boet til tingretten, jf. ekteskapsloven § 8 første ledd. Fritak må sees som en «prosessledende avgjørelse» i forbindelse med søkerens begjæring om prøving av ekteskapsvilkårene. Der har derfor blitt lagt til grunn at forvaltningsloven kapitler IV-VI ikke kommer til anvendelse på denne sakstypen, jf. forvaltningsloven § 3 første ledd.

Det kan imidlertid være tilfeller hvor en part ikke oppfyller vilkårene for å kunne reise skiftesak i Norge. I slike tilfeller vil søkerens rettsstilling bli berørt, og et vedtak om ikke å gi skiftefritak må da falle inn under forvaltningslovens regler i kap. IV-VI, blant annet hva angår klagerett. I slike saker må dokumentasjon for at saken er avvist fra tingretten vedlegges.

Ekteskapsloven § 8 er gjengitt i *vedlegg 4* til rundskrivet.

9. VEDLEGG

9.1 Vedlegg 1: Lov 2. juni 1978 nr. 38 om anerkjennelse av utenlandske skilsmisser og separasjoner.

Jf. konvensjoner 6. februar 1931 (nordisk), 1. juni 1970 (Haag-konvensjon), jf. lov 19. desember 1969 nr. 75 og 2. juni 1978 nr. 39. Ved EF-rådsforordning 1347/2000 av 29 mai 2000 ble det for EF statene, Danmark unntatt, innført ensartede regler om jurisdiksjon, anerkjennelse og fullbyrdelse av rettsavgjørelser om skilsmisse, separasjon og omstøtelse av ekteskap og om foreldreansvar fastsatt i forbindelse med ekteskapsaker. Forordningen er senere erstattet med EF-rådsforordning 2201/2003 27. november 2003. Denne forordningen trådte i kraft 1. august 2004.

§ 1. Skilsmisse eller separasjon som er oppnådd i fremmed stat med bindende virkning der, gjelder her i riket, såframt en av ektefellene på den tid da saken ble reist

- a) hadde bopel eller domisil i den fremmede staten, eller
- b) var statsborger der.

Slik gyldighet har også en skilsmisse eller separasjon som er oppnådd med bindende virkning i en annen stat enn de nevnte, såframt den anerkjennes i stat hvor en av ektefellene hadde bopel på tidspunktet for saksanlegget, eller har bopel når anerkjennelse søkes her i riket.

Bygger en skilsmisse på separasjon meddelt i samme stat, gjelder skilsmissen her i landet, såframt de vilkår som er nevnt i første ledd forelå på den tid da separasjonssaken ble reist.

§ 2. Utenlandsk skilsmisse eller separasjon gjelder ikke her i riket dersom dette åpenbart ville virke støtende på norsk rettsorden (ordre public).

§ 3. Har ektefelle inngått nytt ekteskap etter en skilsmisse oppnådd i fremmed stat, gjelder skilsmissen her i landet selv om vilkåra etter §§ 1 og 2 ikke er til stede, med mindre den annen ektefelle påviser at den omgifte ektefellen har oppnådd skilsmissen svikaktig.

§ 4. Fylkesmannen kan avgjøre om en utenlandsk skilsmisse eller separasjon gjelder her i riket. Slik anerkjennelse kreves såframt skilsmissen skal tjene som bevis fore ekteskapets opphør i forbindelse med inngåelse av nytt ekteskap.

En utenlandsk separasjon som er anerkjent, kan legges til grunn for skilsmisse etter norsk rett.

Anerkjennelsesspørsmålet kan også avgjøres av domstolene etter reglene i ekteskapsloven kapittel 5.

§ 5. Reises sak om skilsmisse eller separasjon i Norge, og sak om tilsvarende avgjørelse mellom de samme parter allerede er reist i en fremmed stat, kan den myndighet som behandler saken stanse behandlingen her i riket inntil den utenlandske avgjørelsen foreligger, dersom det er grunn til å anta at denne avgjørelsen vil gjelde her.

§ 6. Kongen kan gi forskrifter til utfylling av loven.

Kongen kan i forskrifter også fravike bestemmelsene i loven her, dersom det er nødvendig for å oppfylle Norges forpliktelser etter overenskomst med fremmed stat.

For gyldigheten her i riket av enkelte skilsmisser og separasjoner oppnådd i annen nordisk stat gjelder særlige regler.

§ 7. Loven trer i kraft fra den tid Kongen fastsetter.

9.2 Vedlegg 2: Eksempel på apostille

APOSTILLE	
(Convention de La Haye du 5 octobre 1961)	
1. Country:	
This public document	
2. has been signed by	
3. acting in the capacity of	
4. bears the seal/stamp of	
.....	
Certified	
5. at	6. the
7. by	
8. N°.....	
9. Seal/stamp:	10. Signature:
.....	

9.3 Vedlegg 3: Oversikt over land som har ratifisert Haag-konvensjonen av 5. oktober 1961 om opphevelse av kravet om legalisering av utenlandske offentlige dokumenter.

Liste over land som har tiltrådt/ratifisert konvensjonen:

Ajourført pr. desember 2019.

Albania	Honduras	Panama
Andorra	Hviterussland	Paraguay
Antigua og Barbuda	India	Peru
Argentina	Irland	Polen
Armenia	Island	Portugal
Australia	Israel	Romania
Azerbajdsjan	Italia	Russland
Bahamas	Japan	St. Kitts-Nevis
Bahrain	Kapp Verde	St. Lucia
Barbados	Kasakhstan	St. Vincent og Grenadinene
Belgia	Kina	Samoa
Belize	Kirgisistan	San Marino
Bolivia	Kosovo	Sao Tome og Principe
Bosnia-Hercegovina	Kroatia	Serbia
Botswana	Kypros	Seychellene
Brasil	Latvia	Slovakia
Brunei	Lesotho	Slovenia
Bulgaria	Liberia	Spania
Burundi	Liechtenstein	Storbritannia og Nord Irland
Chile	Litauen	(UK)
Colombia	Luxembourg	Surinam
Cook øyene	Malawi	Sverige
Costa Rica	Malta	Sveits
Danmark	Marshall Islands	Sør-Afrika
Den dominikanske republikk	Mauritius	Sør-Korea
Dominica	Mexico	Tadsjikistan
Ecuador	Moldova	Tonga
El Salvador	Monaco	Trinidad og Tobago
Estland	Mongolia	Tsjekkia
Eswatini	Montenegro	Tunisia
Fiji	Marokko	Tyrkia
Filippinene	Namibia	Tyskland
Finland	Nederland	Ukraina
Frankrike	New Zealand	USA
Georgia	Nicaragua	Ungarn
Grenada	Niue	Uruguay
Guatemala	Nord-Makedonia	Usbekistan
Guyana	Norge	Vanuatu
Hellas	Oman	Venezuela
	Palau	Østerrike

DET KONGELIGE BARNE-, LIKESTILLINGS-
OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Rundskriv

9.4 Vedlegg 4: Ekteskapsloven

§ 8 *Kontroll med skifte etter tidligere ekteskap.*

Den som har vært gift eller vært part i et registrert partnerskap tidligere må godtgjøre at boet i det tidligere ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er overlatt tingretten til behandling, eller legge fram erklæring fra den tidligere ektefelle eller tidligere partner eller arvingene om at det er innledet privat skifte.

Dette gjelder ikke dersom det fremlegges erklæring fra den tidligere ektefelle eller partner om at det i ekteskapet eller det registrerte partnerskapet ikke var formue som skulle deles, eller fra avdød ektefelles eller partners arvinger om at de samtykker i at gjenværende beholder boet uskiftet.

Er det tidligere ekteskap eller registrerte partnerskap oppløst på annen måte enn ved død, og det er gått mer enn to år siden det ble oppløst, er det tilstrekkelig at den som vil inngå nytt ekteskap opplyser at det er skiftet, eller at det ikke var noe å skifte mellom ektefellene eller partene.

Erklæring som nevnt i første ledd kan ikke gis av noen som er under 18 år eller fratatt rettslig handleevne, hvis ikke vergen har gitt samtykke til privat skifte etter skifteloven § 53 første ledd nr. 3 eller § 79.

Første, andre og fjerde ledd gjelder tilsvarende for den som har sittet i uskiftet bo etter en tidligere samboer etter arveloven § 28 c.

Departementet kan fritta for overholdelse av reglene i denne paragraf når særlige grunner taler for det.